

WYROK Z DNIA 30 LISTOPADA 2011 R.

II KK 149/11

1. W sytuacji gdy wobec tej samej osoby zapadły dwa prawomocne wyroki łączne, w których węzłem kary łącznej objęto tylko te same skazania, które objęte były tym węzłem w wyroku, który uprawomocnił się wcześniej, drugi z tych wyroków dotknięty jest w tym zakresie rażącym naruszeniem prawa, zaliczanym do tzw. bezwzględnych przyczyn uchylenia orzeczenia, przewidzianym w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., określanym jako naruszenie powagi rzeczy osądzonej (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.).

2. Prawomocne postanowienie o umorzeniu postępowania z powodu braku warunków do wydania wyroku łącznego (art. 572 k.p.k.) powoduje powagę rzeczy osądzonej i stanowi ujemną przesłankę procesową, przewidzianą w przepisie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., do wydawania kolejnego orzeczenia w tym przedmiocie w przypadku, gdyby w orzeczeniu wydawanym później miało dojść do rozstrzygnięcia tego, czy dokładnie te same skazania za czyny jednostkowe spełniają warunki do objęcia ich węzłem kary łącznej w wyroku łącznym.

3. Wydanie nowego wyroku łącznego wbrew przesłance powagi rzeczy osądzonej nie powoduje utraty mocy przez poprzedni wyrok łączny, albowiem skutek, o którym mowa w art. 575 § 1 *in fine* k.p.k. może nastąpić tylko wówczas, gdy spełnione są przesłanki określone w tym przepisie, a zatem gdy zachodzi realna potrzeba wydania nowego wyroku łącznego. W wypadku uchylenia wyroku wydanego z naruszeniem art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. wykonaniu podlega poprzedni wyrok łączny, gdyż nie utracił on mocy na podstawie art. 575 § 1 k.p.k.

Przewodniczący: sędzia SN S. Zabłocki (sprawozdawca).

Sędziowie SN: D. Świecki, W. Wróbel.

Prokurator Prokuratury Generalnej: M. Tabor.

Sąd Najwyższy w sprawie Sebastiana U., w przedmiocie wyroku łącznego, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 30 listopada 2011 r., kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść od wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 22 kwietnia 2011 r.,

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w punktach 1-3 i u m o r z y ł postępowanie w tym zakresie na podstawie art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k. (...)

UZASADNIENIE

W dniu 28 kwietnia 2010 r. do Sądu Rejonowego w O. wpłynął wniosek skazanego Sebastiana U. o „wydanie wyroku łącznego z całej jego dotychczasowej karalności”.

Rozpoznając powyższy wniosek Sąd Rejonowy w O. ustalił, że Sebastian U. został skazany następującymi prawomocnymi wyrokami Sądu Rejonowego w O.:

I. z dnia 30 czerwca 2005 r., za przestępstwo z art. 278 § 1 k.k., popełnione w dniu 3 kwietnia 2005 r., na karę 4 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat próby, a której wykonanie zarządzono następnie postanowieniem Sądu Rejonowego w O. z dnia 20 marca 2006 r.

II. z dnia 17 sierpnia 2005 r., za przestępstwa: z art. 278 § 1 k.k. popełnione w dniu 25 lutego 2005 r. na karę 3 miesięcy pozbawienia wolności i z art. 279 § 1 k.k., popełnione w dniu 29 maja 2005 r., na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, które to kary sprowadzono do kary łącznej 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat próby, a której wykonanie zarządzono następnie postanowieniem Sądu Rejonowego w O. z dnia 26 kwietnia 2006 r.

III. z dnia 5 maja 2006 r., za przestępstwo z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. Nr 179, poz. 1485), popełnione w dniu 3 lutego 2006 r., której wykonanie zawieszono na okres 5 lat próby, a której wykonanie zarządzono następnie postanowieniem Sądu Rejonowego w O. z dnia 13 sierpnia 2009 r.

IV. z dnia 17 września 2008 r., za przestępstwo z art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., popełnione w dniu 1 stycznia 2008 r., na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 4 lat próby, a której wykonanie zarządzono następnie postanowieniem Sądu Rejonowego w O. z dnia 15 grudnia 2009 r.

V. z dnia 21 maja 2009 r., za przestępstwa: z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. i z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., popełnione w dniu 8 października 2008 r., na karę łączną 5 miesięcy pozbawienia wolności.

VI. z dnia 12 lutego 2010 r., za przestępstwo z art. 297 § 1 k.k. i art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., popełnione w dniu 10 sierpnia 2009 r., na karę roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 4 lat próby.

VII. z dnia 17 września 2010 r., za przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., popełnione w okresie od połowy lipca 2009 r. do połowy września 2009 r., na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Wyrokiem łącznym z dnia 22 kwietnia 2011 r., Sąd Rejonowy w O.:

1. Rozwiązał karę łączną pozbawienia wolności orzeczoną wobec skazanego Sebastiana U. wyrokiem Sądu Rejonowego w O. opisanym w punkcie II.

2. Na zasadzie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. w miejsce kar pozbawienia wolności orzeczonych wobec skazanego Sebastiana U. wyrokami Sądu Rejonowego w O. opisanymi w punktach I i II orzekł wobec skazanego karę łączną 7 miesięcy pozbawienia wolności, uznając tę karę za już wykonaną w całości.

3. Stwierdził, że w zakresie nieobjętym rozstrzygnięciem z pkt. 2 poszczególne wyroki podlegają odrębnemu wykonaniu.

4. na zasadzie art. 572 k.p.k. w pozostałym zakresie postępowanie umorzył.

Od powyższego wyroku kasację na niekorzyść skazanego Sebastiana U. wywiódł przed upływem 6 miesięcy od daty jego uprawomocnienia się (warunki art. 524 § 3 k.p.k. zachowane) Prokurator Generalny, zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., polegające na orzeczeniu kary łącznej pozbawienia wolności, obejmującej skazania Sebastiana U. prawomocnymi wyrokami Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 czerwca 2005 r. oraz z dnia 17 sierpnia 2005 r., pomimo istnienia ujemnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej, albowiem skazania te zostały już wcześniej objęte prawomocnym wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w

O. z dnia 8 kwietnia 2011 r. – co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k.

W konkluzji kasacji Prokurator Generalny wniósł o uchylenie pkt. 1-3 zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania w tym zakresie na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.

Rozpoznając kasację Prokuratora Generalnego, Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Porównanie treści wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 22 kwietnia 2011 r., z treścią wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r., wskazuje, że poza sporem pozostaje to, iż w orzeczeniu zaskarżonym kasacją, to jest w wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 22 kwietnia 2011 r. oraz we wcześniejszym wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r., dokonano połączenia węzłem kary łącznej tych samych kar jednostkowych, wymierzonych Sebastianowi U. prawomocnymi wyrokami Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 czerwca 2005 r. oraz z dnia 17 sierpnia 2005 r. Bezsporne jest także i to, że w postępowaniu zakończonym wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2011 r. przedmiotem rozważań Sądu w aspekcie ewentualnego połączenia węzłem kary łącznej pozostawały nadto także kary jednostkowe wymierzone za czyny jednostkowe przypisane Sebastianowi U. w czterech innych prawomocnych orzeczeniach Sądu Rejonowego w O. (a to w wyrokach z dni: 5 maja 2006 r., 17 września 2008 r., 21 maja 2009 r. i 12 lutego 2010 r.) i że w tym zakresie Sąd umorzył postępowanie na podstawie art. 572 k.p.k., natomiast w postępowaniu, w wyniku którego wydane zostało orzeczenie zaskarżone kasacją, przedmiotem rozważań Sądu w aspekcie ewentualnego połączenia węzłem kary łącznej pozostawały również kary jednostkowe wymierzone za czyny jednostkowe przypisane Sebastianowi U. w wymienionych już czterech innych prawomocnych wyrokach Sądu

Rejonowego w O. (a to w wyrokach z dni: 5 maja 2006 r., 17 września 2008 r., 21 maja 2009 r. i 12 lutego 2010 r.), a nadto także i kary jednostkowe wymierzone w jeszcze jednym prawomocnym orzeczeniu tego Sądu (a to w wyroku z dnia 17 września 2010 r.) oraz to, że w odniesieniu do wszystkich wyżej wymienionych pięciu orzeczeń Sąd umorzył postępowanie na podstawie art. 572 k.p.k.

Na tle takiej konfiguracji należy udzielić odpowiedzi na trzy pytania. Po pierwsze, czy w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego w ogóle obowiązują regulacje procesowe określone w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., to jest dotyczące barier orzekania związanych z – jak w sprawie niniejszej – tzw. rzeczą osądzoną oraz, już abstrahując od układu procesowego występującego w rozpatrywanej sprawie, ewentualnie z zawistością sprawy. Po drugie, w wypadku pozytywnej odpowiedzi na to pierwsze pytanie, w jakich sytuacjach związanych z wydawaniem wyroku łącznego mamy do czynienia z *idem*, uniemożliwiającym wydanie ponownego orzeczenia w tym samym przedmiocie, a w jakim z tożsamością prowadzonego postępowania skutkującą koniecznością przyjęcia tzw. litispendencji. Po trzecie wreszcie, czy i jakie konsekwencje dla orzekania w takiej konfiguracji procesowej, jaka miała miejsce w niniejszej sprawie, w tym w szczególności dla modelu orzeczenia następczego, należałoby wywodzić z treści przepisu art. 575 § 1 k.p.k.

Odnosnie do pierwszej z podniesionych kwestii, wskazać należy, że co do zasady zakaz ponownego postępowania odnosi się co do tego samego „czynu tej samej osoby”, a zatem nie można bez ograniczeń rozciągać go na wszystkie możliwe inne postępowania, w tym mające charakter incydentalny. Niektóre z nich wywołują, co prawda, skutek w postaci zakazu ponownego procedowania. W wielu jednak orzeczeniach incydentalnych Sąd rozstrzyga w formule *rebus sic stantibus*, co powoduje, iż w nowych okolicznościach

ponowne orzekanie w tej samej kwestii, nawet w bezpośrednim następstwie czasowym, jest nie tylko dopuszczalne ale nawet niezbędne (por. np. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2011, t. I, s. 189). Postępowanie i wydawane w jego następstwie orzeczenie w przedmiocie wyroku łącznego nie ma jednak charakteru incydentalnego i dlatego w judykaturze (do orzeczeń tych czynione będą nawiązania w dalszej części uzasadnienia) oraz w piśmiennictwie (zob. M. Rogalski: Przesłanka powagi rzeczy osądzonej w procesie karnym, Kraków 2005, s. 519-524 i przytoczoną tam dalszą literaturę zagadnienia; tak też we wszystkich komentarzach do Kodeksu postępowania karnego) jednolicie i zasadnie przyjmuje się, że w określonych warunkach w odniesieniu do procedowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego stosować należy zarówno barierę związaną z zasadą *ne bis in idem*, jak i związaną z zakazem orzekania w sytuacji zawisłości wcześniej wszczętej sprawy.

Bardziej skomplikowany jest drugi z przedstawionych wyżej problemów. W wypadku, gdy zostaną wszczęte odrębne postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego (czy to ze względu na złożenie dwóch wniosków w tym przedmiocie, czy po wszczęciu, na skutek braku należytej komunikacji, przez różne sądy dwóch postępowań z urzędu) i konfiguracja skazań za czyny jednostkowe nie jest identyczna w obu postępowaniach, brak jest podstaw do stwierdzenia stanu zawisłości sprawy (z konsekwencjami określonymi w art. 17 § 1 *in princ.* k.p.k.). W tym układzie procesowym nawet pokrywanie się w dużym zakresie wyroków jednostkowych, których połączenie węzłem łączności jest rozważane, nie upoważnia do stwierdzenia stanu zawisłości sprawy i umorzenia postępowania później wszczętego. Jeżeli w którymkolwiek z tych postępowań rozważane jest objęcie węzłem kary łącznej choćby jednego „dodatkowego” skazania za czyn jednostkowy, przedmiot

rozpoznawania nie jest w takiej sytuacji w obu sprawach ten sam i w aspekcie litispendencji nie można stwierdzić istnienia *idem*. Dlatego też słuszna jest teza wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2005 r., V KK 151/05, Lex Nr 157208, w której stwierdzono, że „ukonstytuowany w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. bezwzględny zakaz równoległego prowadzenia postępowań karnych dotyczących tego samego przedmiotu procesu, w stosunku do tej samej osoby, ma pełne odniesienie do postępowań w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Warunkiem zachowania wymaganej w takim wypadku tożsamości podmiotowo-przedmiotowej, poza tą samą osobą skazanego, jest to, aby równoległe prowadzone postępowania odnosiły się do tych samych wyroków jednostkowych, a więc orzeczeń obejmujących te same czyny tej samej osoby”. Podobne założenie, ale tylko do etapu orzekania, należy przyjąć w konfiguracji procesowej, gdy już po wydaniu prawomocnego wyroku łącznego na wokandę sądu trafia kolejna sprawa w przedmiocie wydania wyroku łącznego (także i w tym wypadku: czy to z uwagi na złożenie nowego wniosku, czy też z tej przyczyny, iż sąd z urzędu dostrzegł potrzebę zbadania warunków do wydania nowego wyroku łącznego z tego powodu, iż w poprzedniej sprawie przedmiotem rozważań nie były wszystkie jednostkowe, prawomocne skazania tego samego oskarżonego). Jeśli w tej nowej sprawie przedmiotem rozpoznawania – w aspekcie istnienia lub nieistnienia nie tylko warunków formalnoprawnych, ale także i materialnoprawnych, do wydania kary łącznej w warunkach wyroku łącznego – jest choćby jedno dodatkowe orzeczenie skazujące za czyn jednostkowy, brak jest warunków do stwierdzenia *idem* z przedmiotem poprzedniego rozstrzygnięcia, skoro na tym etapie postępowania nie jest jeszcze wiadome to, czy sąd nie stwierdzi zasadności połączenia węzłem kary łącznej nie tylko orzeczeń jednostkowych objętych poprzednim wyrokiem, ale także i skazania za ów, choćby jeden,

dodatkowy czyn jednostkowy. Bez wątpienia zatem przedmiotem rozpoznawania jest na tym etapie coś „więcej” niż to, co stanowi przedmiot rozstrzygnięcia we wcześniej wydanym prawomocnym wyroku łącznym. Sytuacja ta może jednak ulec zmianie w finalnej fazie procesu, to jest na tym etapie postępowania, jaki stanowi orzekanie. Sąd może bowiem dojść do wniosku, że brak jest warunków do połączenia węzłem wyroku łącznego owego dodatkowego skazania (-ań) za czyn(-y) jednostkowy(-e) z czynami objętymi poprzednim prawomocnym wyrokiem łącznym i że warunki określone w art. 85 k.k. (zarówno temporalne, jak i związane z rodzajem kary) spełniają tylko te z czynów jednostkowych, co do których cechę tę stwierdzono już w prawomocnym orzeczeniu i co do których zastosowano zatem reguły łączenia kar przewidziane w art. 86 k.k. Jeśli na tym etapie postępowania przystąpiłby zatem do ponownego orzekania o połączeniu kar wymierzonych za czyny związane już węzłem kary łącznej w poprzednim wyroku, nie bacząc na to, iż co do tej samej kwestii prawomocnie orzeczono, orzekałby co do „tego samego”, to jest co do tej samej kwestii dotyczącej tej samej osoby, a więc z naruszeniem „idem”, które oceniać należy na tym etapie postępowania w relacji już nie do przedmiotu rozpoznawania, ale do przedmiotu orzekania. Przenosząc powyższe rozważania na grunt realiów sprawy, w której wniesiona została skarga kasacyjna, zauważyć należy, że w punktach 1-3 zaskarżonego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w O. rozstrzygnięto dokładnie o tym samym, o czym prawomocnie orzeczono już w wyroku tego samego Sądu z dnia 8 kwietnia 2011 r., a więc o tym, że zachodzą warunki określone w art. 85 k.k. do połączenia węzłem wyroku łącznego tych samych kar jednostkowych, wymierzonych Sebastianowi U. prawomocnymi wyrokami Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 czerwca 2005 r. oraz z dnia 17 sierpnia 2005 r. oraz o sposobie połączenia kar wymierzonych tymi wyrokami.

Ujmując zagadnienie od nieco innej strony wskazać trzeba, że z punktu widzenia ocen związanych z zasadą *ne bis in idem* nie można utożsamiać przedmiotu rozpoznawania sprawy z przedmiotem rozstrzygnięcia wydanego w tej sprawie. O ile dla oceny zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej w postaci stanu zawisłości sprawy istotne jest jedynie porównanie przedmiotów rozpoznawania w obu sprawach, o tyle dla oceny zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej w postaci rzeczy osądzonej relewantne jest porównanie przedmiotów rozstrzygnięcia wydanego w odniesieniu do tej samej osoby w obu sprawach. W postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego sąd rozstrzyga o dwóch następujących kwestiach. Po pierwsze o tym, czy, a jeśli tak to w jakim zakresie skazania jednostkowe spełniają warunki określone w art. 85 k.k. Po drugie – ale w tej materii orzeczenie wydawane jest już jedynie w wypadku udzielenia, choćby w części, odpowiedzi pozytywnej na pierwsze z pytań – o tym, jak należy połączyć węzłem kary łącznej skazania jednostkowe, czyli o tym, jak należy ukształtować wymiar kary łącznej (jak „surowa” powinna być kara łączna, jak ukształtować jej wymiar w ramach przewidzianych w art. 86 k.k.). Oczywiście, zasadne jest spostrzeżenie, iż rozstrzygnięciu o tym, w jakim zakresie skazania jednostkowe spełniają warunki określone w art. 85 k.k., immanentnie towarzyszy rozstrzygnięcie o tym, w jakim zakresie skazania jednostkowe warunków tych nie spełniają. Znajduje ono wyraz w umorzeniu postępowania na podstawie art. 572 k.p.k. w określonym zakresie lub w całości. Rozstrzygnięcie w tym ostatnim przedmiocie też korzysta z powagi rzeczy osądzonej. Przenosząc to ostatnie, z kolei, spostrzeżenie na grunt układu procesowego niniejszej sprawy, wskazać należy, że gdyby Prokurator Generalny kierował zarzut rzeczy osądzonej w odniesieniu do całego wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 22 kwietnia 2011 r., nie byłby to zarzut w pełni słuszny, albowiem bez wątplenia chybiony byłby w odniesieniu

do części rozstrzygnięcia figurującej w jego punkcie 4. W tym zakresie nie można mówić o tożsamości przedmiotu rozstrzygnięcia zawartego w wyroku zaskarżonym kasacją w zestawieniu z treścią prawomocnego wyroku tego Sądu z dnia 8 kwietnia 2011 r., albowiem w tym ostatnim wyroku stwierdzono brak warunków połączenia węzłem kary łącznej z pozostałymi wyrokami tylko czterech innych skazań jednostkowych, zaś w wyroku z dnia 22 kwietnia 2011 r. nadto także i skazania jednostkowego objętego piątym wyrokiem (z dnia 17 września 2010 r.). W tej jednak części wyrok z dnia 22 kwietnia 2011 r. nie został objęty polem zaskarżenia kasacyjnego i nie do tej jego części odniesiony został zarzut sformułowany w kasacji. Zarzut ten odniesiony został jedynie do tej części wyroku łącznego, która rozstrzyga dokładnie o tym samym, o czym rozstrzygnięto już prawomocnie w punktach 1-3 wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r. i dlatego też kasację należało uznać za zasadną.

Wszystkich przedstawionych wyżej uwarunkowań, a w szczególności tego, iż przy badaniu stanu zawisłości sprawy *idem* oceniać należy przez pryzmat tego, co stanowi przedmiot rozpoznawania w obu porównywanych sprawach, natomiast przy badaniu stanu rzeczy osądzonej *idem* należy oceniać pod kątem tego, o czym rozstrzygnięto w określonych częściach porównywanych orzeczeń, nie uwzględniają ani motywy postanowienia Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKz 308/05, OSA 2007, z. 6, poz. 25 [w którym wyrażono zapatrywanie, że „powaga rzeczy osądzonej (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.) w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego stanowi przeszkodę do wydania wyroku łącznego tylko wówczas, gdy przedmiotem takiego wcześniejszego postępowania były wszystkie tożsame wyroki, co do których zapadło prawomocne orzeczenie rozstrzygające kwestie orzeczenia kary (kar) łącznej. Jeżeli wyroki te, w

różnym układzie, były przedmiotem dwóch, lub więcej, postępowań o wydanie wyroku łącznego, ale w żadnym z tych postępowań zakresem orzekania nie były objęte wszystkie wydane wobec skazanego wyroki, to oczywiste jest, że nie można mówić o istnieniu przeszkody ujętej w treści art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.”], ani motywy postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2007 r., II KK 381/06, OSNKW 207, z. 4, poz. 34 [w którym sformułowano pogląd uogólniający, iż „w układzie procesowym, w którym sąd uprawniony do wydania wyroku łącznego rozważał możliwość orzeczenia kary łącznej za przestępstwa popełnione w warunkach temporalnych, określonych w art. 85 k.k. (a więc pozwalających na wymierzenie kary łącznej) i połączył – węzłem kary łącznej – kary wymierzone za niektóre z tych przestępstw, zaś odmówił połączenia kar wymierzonych za inne przestępstwa pozostające w zbiegu realnym, co znalazło wyraz w częściowym umorzeniu postępowania na podstawie art. 572 k.p.k., nie dochodzi do naruszenia zasady *ne bis in idem* także w sytuacji, gdy wymierzona kara łączna obejmuje skazania jedynie za te przestępstwa, które zostały już objęte wyrokiem łącznym uprzednio wydanym. W takiej sytuacji procesowej przedmiotem rozważań, a następnie przedmiotem rozstrzygnięcia sądu nie była ta sama kwestia, która została już uprzednio prawomocnie rozstrzygnięta”].

Sytuacja, w której na etapie rozpoznawania sprawy sąd nie jest jeszcze w stanie przesądzić, czy ma do czynienia z *idem*, i do wniosku w tym przedmiocie dochodzi dopiero na finalnym etapie orzekania nie jest zresztą charakterystyczna jedynie dla postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Może ona wystąpić także w klasycznym układzie, dotyczącym postępowania karnego „co do tego samego czynu tej samej osoby”. Najczęściej decyzję w tym przedmiocie sąd będzie mógł podjąć na posiedzeniu, odbywanym w trybie art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k., gdy opis czynu

zawartego w akcie oskarżenia i osoba przeciwko której oskarżenie zostało wysunięte w oczywisty sposób pokrywać się będzie z osobą i czynem, co do którego wydano już orzeczenie w innej sprawie. Czasem jednak do wniosku, że w obu sprawach zachodzi nie tylko tożsamość osoby oskarżonej, ale także i tożsamość czynu obligująca do zastosowania reguły *ne bis in idem*, sąd dochodzi dopiero po przeprowadzeniu rozprawy i decyzja o umorzeniu postępowania na rozważanej tu podstawie prawnej zawarta jest wówczas w orzeczeniu wydawanym w trybie art. 414 § 1 k.p.k.

Podsumowując dotychczasowe rozważania stwierdzić należy, że Sąd Najwyższy w składzie wydającym niniejsze orzeczenie podziela pogląd wyrażony poprzednio, w nieco odmiennych słowach, przez inny skład tego Sądu (por. wyrok z dnia 9 września 2010 r., III KO 80/09, Lex Nr 843498), zgodnie z którym w sytuacji gdy wobec tej samej osoby zapadły dwa prawomocne wyroki łączne, w których węzłem kary łącznej objęto tylko te same skazania, które objęte były tym węzłem w wyroku, który uprawomocnił się wcześniej, drugi z tych wyroków dotknięty jest w tym zakresie rażącym naruszeniem prawa, zaliczanym do tzw. bezwzględnych przyczyn uchylenia orzeczenia, przewidzianym w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., określanym jako naruszenie powagi rzeczy osądzonej (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.).

Aby dokonywane podsumowanie nie obejmowało tylko jednej strony zagadnienia należy też, finalizując tę część rozważań, wskazać nadto, że prawomocne postanowienie o umorzeniu postępowania z powodu braku warunków do wydania wyroku łącznego (art. 572 k.p.k.) powoduje powagę rzeczy osądzonej i stanowi ujemną przesłankę procesową przewidzianą w przepisie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. do wydawania kolejnego orzeczenia w tym przedmiocie w przypadku, gdyby w orzeczeniu wydawanym później miało dojść do rozstrzygnięcia tego, czy dokładnie te same skazania za czyny

jednostkowe spełniają warunki do objęcia ich węzłem kary łącznej w wyroku łącznym.

Podzielając zasadność zarzutu sformułowanego w kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego, rozważyć z kolei należało, czy autor skargi właściwie sformułował wniosek co do zakresu niezbędnego rozstrzygnięcia kasatoryjnego i co do tzw. orzeczenia następczego. Zgodnie z postulatem Prokuratora Generalnego, po uchyleniu zaskarżonego wyroku w zakresie pkt. 1-3. nastąpić miałyby umorzenie postępowania w tym zakresie na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.

Już samemu zakresowi postulowanego uchylenia poświęcić należy parę zdań komentarza. Uchylenie zaskarżonego orzeczenia w jego punkcie 2. i umorzenie postępowania w tym zakresie na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., dezaktualizowałoby rozstrzygnięcia zawarte w punktach 1. i 3. tego wyroku, immanentnie związane z rozstrzygnięciem zawartym w punkcie 2. Sąd Najwyższy doszedł jednak do wniosku, że klarowności wyroku kasatoryjnego sprzyjać będzie objęcie zakresem uchylenia także punktów 1. i 3. zaskarżonego orzeczenia, zaproponowane przez Prokuratora Generalnego. Już zupełnie na marginesie zauważyć też wypada, iż to w obu wyrokach, stanowiących w niniejszej sprawie punkt odniesienia do analizy, czy naruszono powagę rzeczy osądzonej, w punktach pierwszych tych orzeczeń doszło do wydania rozstrzygnięć stanowiących swoisty „naddatek”, a to ze względu na treść art. 575 § 1 k.p.k. Jeśli bowiem sądy orzekające stwierdzały warunki do połączenia węzłem kary łącznej skazań jednostkowych objętych wyrokiem Sądu Rejonowego w O. z dnia 17 sierpnia 2005 r. i warunki takie istotnie, a tak było w niniejszej sprawie, zachodziły, to zbędne było orzekanie o „rozwiązaniu kary łącznej” orzeczonej tym wyrokiem, bowiem do rozwiązania takiego dochodziło *ex lege* z chwilą wydania nowego wyroku łącznego.

Znacznie szerszego omówienia wymaga charakter zaproponowanego w skardze i przyjętego ostatecznie przez Sąd Najwyższy tzw. orzeczenia następczego. O ile w klasycznym układzie procesowym stwierdzenia stanu rzeczy osądzonej, a więc w wypadku odnoszenia tego uchybienia do orzeczenia wydanego w przedmiocie odpowiedzialności karnej tej samej osoby za ten sam czyn, wniosek o wydanie orzeczenia następczego polegającego na umorzeniu – w zakresie uchylonym – postępowania, byłby całkowicie bezdyskusyjny, o tyle w szczególnej konfiguracji procesowej jaka powstaje po wydaniu kolejnego wyroku łącznego wobec tej samej osoby, w świetle poglądów wyrażanych dotąd w orzecznictwie i piśmiennictwie wniosek taki nasuwał pewne wątpliwości, a w każdym bądź razie wymagał pogłębionej analizy, uwzględniającej treść art. 575 § 1 k.p.k. W kontekście dalszych rozważań, należy w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z art. 575 § 1 k.p.k., jeżeli po wydaniu wyroku łącznego zachodzi potrzeba wydania nowego wyroku łącznego, z chwilą jego wydania poprzedni wyrok łączny traci moc. Odwołując się do treści tego ostatniego przepisu, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 czerwca 2004 r., II KK 394/03, LEX Nr 126659, stwierdził, że: „wyrok łączny, który utracił moc w następstwie wydania nowego, prawomocnego wyroku łącznego, wypada na stałe z obrotu prawnego i nie odzyskuje już mocy nawet w razie uchylenia w postępowaniu karnym tego nowego wyroku łącznego i umorzenia postępowania w przedmiocie jego wydania” (por. w tej materii także D. Kala: Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia karno materialne i procesowe, Toruń 2003, s. 266-268). W rezultacie, rozważenia wymagało to, czy po uchyleniu zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części, za prawidłowe orzeczenie następcze należało uznać nie takie, które zostało zaproponowane przez Prokuratora Generalnego – to jest umorzenie postępowania „w tym zakresie” – ale inne, polegające na

przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, w celu wydania na nowo wyroku łącznego obejmującego kary jednostkowe z wyroków Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 czerwca 2005 r. oraz z dnia 17 sierpnia 2005 r. Koncepcja taka rysowałaby się jako wręcz niezbędna, gdyby przyjąć, że w wyniku wydania wyroku zaskarżonego kasacją, nie bacząc na to, że został on wydany z naruszeniem zasady *ne bis in idem*, poprzedni wyrok łączny, a to wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r. utracił moc. Przy podzieleniu takiego założenia przyjąć bowiem, z kolei, należałoby to, że kary objęte wyrokami Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 czerwca 2005 r. oraz z dnia 17 sierpnia 2005 r., pomimo tego, iż spełniają warunki materialno-prawne określone w art. 85 i art. 86 k.k. wykonywane muszą być, do czasu wydania nowego wyroku łącznego w tym przedmiocie, odrębnie, a to dlatego, że objęcie ich węzłem łączności we „wcześniejszym” z orzeczeń (to jest w wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r.) utraciło moc *ex lege*, zaś w odniesieniu do drugiego z orzeczeń (to jest wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 22 kwietnia 2011 r.) skutek taki spowodowany został jego uchYLENIEM przez Sąd Najwyższy (por. z kierunkiem rozumowania zaprezentowanym w uzasadnieniu powołanego już postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2007 r., II KK 381/06). Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie uznał jednak, że – uwzględniając układ procesowy w niej występujący – wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r. w zakresie jego punktów 1-3 nie utracił mocy prawnej z chwilą wydania przez Sąd Rejonowy w O. wyroku z dnia 22 kwietnia 2011 r. Zdaniem Sądu Najwyższego przepis art. 575 § 1 k.p.k. powinien być interpretowany z uwzględnieniem pełnej jego zawartości treściowej, a zatem części drugiej (to jest zdania po przecinku) nie można odczytywać w izolacji od części pierwszej (zdania przed przecinkiem). W konsekwencji, następstwa o jakich mowa w drugiej części przepisu (utrata

mocy przez poprzedni wyrok łączny z chwilą wydania kolejnego wyroku łącznego) zachodzą tylko w wypadku określonym w części wstępnej przepisu art. 575 § 1 k.p.k., a więc gdy istotnie istniała potrzeba wydania nowego wyroku łącznego. Warto w tym miejscu przypomnieć, że na niebezpieczeństwa nazbyt literalnego dekodowania treści przepisu art. 575 § 1 k.p.k. zwracano już uwagę, w różnych zresztą kontekstach, zarówno w doktrynie, jak i we wcześniejszym orzecnictwie Sądu Najwyższego. Tak np. pogląd, iż „przepis art. 575 § 1 k.p.k. rozumieć należy w ten sposób, że w sytuacji, w której zachodzi potrzeba wydania nowego wyroku łącznego, z chwilą wydania takiego wyroku poprzedni wyrok łączny traci moc w całości, bez względu na zakres różnic w treści obu wyroków i bez względu na to, ile kar łącznych wymierzono w poprzednim wyroku łącznym” (wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., I KZP 14/10, OSNKW 2010, z. 10, poz. 86) poddany został pryncypialnej krytyce nie tylko w piśmiennictwie (zob. glosy J. Matrasy, OSP 2011, z. 1, poz. 2 oraz M. Siwka, LEX/el 2010), ale także i w późniejszych judykatach Sądu Najwyższego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2010 r., III KK 231/10, Lex Nr 653511 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2011 r., I KZP 4/11, OSNKW 2011, z. 6, poz. 49). W nawiązaniu do zagadnienia stanowiącego przedmiot analizy w niniejszym orzeczeniu, wskazać należy zarówno na myśl wyrażoną w tezie pierwszej przywołanego wyżej wyroku SN z dnia 1 grudnia 2010 r., zgodnie z którą „sam termin użyty w przepisie art. 575§1 k.p.k., przewidujący "utratę mocy" poprzedniego wyroku łącznego, nie może być interpretowany li tylko gramatycznie, jako ex lege przełamujący prawomocności wyroków łącznych w tych częściach, które ten przymiot posiadają. "Porządkujący" charakter wyroku łącznego nie może być tak dalece przeceniany, że prowadzi do "podporządkowania" jemu reguł wynikających ze

stanu *res iudicata*”, jak i na tezę postanowienia SN z dnia 19 maja 2011 r., w której stwierdzono, że „utrata mocy wyroku łącznego *ipso iure* (art. 575 § 1 k.p.k.) następuje w odniesieniu do tych tylko jego rozstrzygnięć o połączeniu kar tego samego rodzaju (o umorzeniu postępowania na podstawie art. 572 k.p.k.), które zostały objęte nowym wyrokiem łącznym, wydanym w związku z powstałą po wydaniu tego wyroku potrzebą, wynikającą z przesłanek prawnomaterialnych określonych w art. 85 k.k.”, a w szczególności na pkt 7. uzasadnienia tego postanowienia, w którym przyjęto, iż „nie sposób (...) mówić o trwałym wywołaniu skutku utraty mocy poprzedniego wyroku łącznego z chwilą wydania nowego wyroku łącznego, o ile ów nowy wyrok zapadł z naruszeniem powagi rzeczy osądzonej, a więc i z oczywistym naruszeniem art. 575 § 1 k.p.k.”. Tak więc, w tej szczególnej sytuacji, w której nie tylko, iż w ogóle nie zachodzi potrzeba wydania nowego wyroku łącznego, ale co więcej, jego wydanie rażąco narusza przepisy prawa, bowiem następuje z obrazą zakazu orzekania w odniesieniu do rzeczy już osądzonej, wydanie kolejnego wyroku łącznego nie powoduje utraty mocy przez poprzedni wyrok łączny. Za poglądem takim przemawia, na co nie zwrócono jeszcze uwagi w orzecznictwie i piśmiennictwie, reguła określana zakazem wykładni *per non est* (zob. np. L. Morawski: *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 106-107), zgodnie z którą nie wolno interpretować przepisów prawnych tak, aby pewne ich fragmenty okazały się zbędne. Przyjęcie, iż każde wydanie kolejnego wyroku łącznego powoduje utratę mocy przez poprzedni wyrok łączny, związane jest właśnie z traktowaniem *per non est* zwrotu „zachodzi potrzeba wydania”. Jawi się on w kontekście takiego właśnie rezultatu wykładni jako całkowicie zbędny, pomijany w procesie interpretacji. Podsumowując tę, z kolei, część rozważań, stwierdzić zatem należy, że wydanie nowego wyroku łącznego wbrew przesłance powagi rzeczy

osądzonej nie powoduje utraty mocy przez poprzedni wyrok łączny, albowiem skutek, o którym mowa w art. 575 § 1 *in fine* k.p.k. może nastąpić tylko wówczas, gdy spełnione są przesłanki określone w tym przepisie, a zatem gdy zachodzi realna potrzeba wydania nowego wyroku łącznego. W wypadku uchylecia wyroku wydanego z naruszeniem art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. wykonaniu podlega poprzedni wyrok łączny, gdyż nie utracił on mocy na podstawie art. 575 § 1 k.p.k. W piśmiennictwie bardzo zbliżony pogląd zaprezentował S. Steinborn (zob. J. Grajewski, L. K. Paprzycki, S. Steinborn: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2010, t. II, s. 478), utrzymując, że wydany w tej konfiguracji nowy wyrok łączny tylko „pozornie” powoduje utratę mocy poprzedniego wyroku łącznego. Zdaniem Sądu Najwyższego, koncepcja „pozorności” niczego jednak nie wyjaśnia, bowiem jeśli decydującą wagę przykładają się do ziszczenia się warunku „potrzeby wydania” nowego wyroku łącznego, wówczas nie można jednocześnie zakładać, iż w braku takiej potrzeby kolejny wyrok łączny spowodował, choćby tylko „pozornie”, skutki przewidziane w końcowej części przepisu.

Dla ułatwienia zadania organom wykonawczym stwierdzić na koniec należy, że po wydaniu przez Sąd Najwyższy niniejszego orzeczenia kasatoryjnego, wobec Sebastiana U. odrębnemu wykonaniu podlegać będzie obecnie kara łączna pozbawienia wolności wymierzona mu w pkt II. wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r. (w pozostałym zakresie, nie dotyczącym tej kary, wyroki Sądu Rejonowego w O. z dnia 30 czerwca 2005 r. oraz z dnia 17 sierpnia 2005 r. podlegać będą – zgodnie z pkt III. wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 8 kwietnia 2011 r. – odrębnemu wykonaniu), a odrębnemu wykonaniu wszystkie kary i inne dolegliwości wynikające z wyroków wymienionych w punktach 3-7 części wstępnej wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 22 kwietnia 2011 r.

O wydatkach poniesionych przez sąd, związanych z rozpoznaniem kasacji, orzeczono zgodnie z art. 638 k.p.k.